

potrebamy: shliakhy rozbudovy. Vypusk 16. Retrieved from: <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/146/135> [in Ukrainian].

5. Lytovchenko, S., Taranchenko, O., Zhuk, V., Shevchenko, V., Lytvynova, V., & Fedorenko, O. (2021). *Suchasnyi kurykulum v osviti ditei z porushenniamy slukhu* [Modern curriculum in the education of children with hearing impairment]: metodychni rekomendatsii. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731776> [in Ukrainian].

6. Lytovchenko, O., Zhuk, V., & Lytvynova, V. (2023). *Pedahohichna pidtrymka ditei rannoho ta doshkilnoho viku z porushenniamy slukhu ta yikhnikh batkiv v umovakh voiennoho stanu*: [Pedagogical support for early and preschool children with hearing impairments and their parents in martial law conditions: teaching and methodological manual]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv. Retrieved from: <https://ispukr.org.ua/?p=11482> [in Ukrainian].

7. Zhuk, V., Lytvynova, V., & Lytovchenko, S. (2023). *Chuty i spilkuvatys. Krok za krokom z batkamy. Methodychnyi suprovid ta psykholohichna pidtrymka* [Hear and communicate. Step by step with parents. Methodical support and psychological support]: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia pedahohiv ta batkiv. Kyiv. Retrieved from: <https://ispukr.org.ua/?p=11486> [in Ukrainian].

8. Zhuk, V., Lytvynova, V., Lytovchenko, S., & Vovchenko, O. (2023). *Seriia navchalnykh posibnykiv za sferamy rozvytku dlia ditei doshkilnoho viku z porushenniam slukhu «Skhodynky. Pidtrymaemo ta dopomozhemo»* [A series of teaching aids in the areas of development for preschool children with hearing impairments «Steps. We will support and help»]: (3 posibnyka). Kyiv. Retrieved from: <https://ispukr.org.ua/?p=11438> [in Ukrainian].

УДК 376.1:378.147:37.013.42:316.6

Світлана Кульбіда,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу української жестової мови

svk5554@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0194-3495>

[scopus.com 57408163200](https://scopus.com/57408163200)

Svitlana Kulbida,

Doctor of Pedagogical Sciences, professor

Head of the Ukrainian Sign Language Department

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

вул. М. Берлінського, 9. Київ-04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
M. Berlinskoho street 9, Kyiv, 04060, Ukraine

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ТРЕТЬОМУ РІВНІ АКРЕДИТАЦІЇ

PROFESSIONAL TRAINING SOFTWARE AT THE THIRD LEVEL OF ACCREDITATION

Анотація. У добу воєнних викликів виникають усе нові суспільні потреби у підготовці професійних фахівців – агентів змін – для різних сфер суспільства, особливо до освітньої сфери, де увага до особливих освітніх потреб має забезпечуватися з огляду не з позицій дефіциту, а доступності, безбар'єрності, ресурсних можливостей, соціальної довіри, підтримки і взаємодопомоги. У такому контексті фахова підготовка здобувачів третього рівня зі спеціальності А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України враховує сучасні рекомендації розроблених стандартів, оновлює свої освітні програми, підвищує значущість соціальної згуртованості, соціальної відповідальності. *Мета* – обґрунтувати і розкрити зміст проєкту освітньо-наукової програми «Спеціальна освіта» професійної підготовки здобувачів III рівня освіти. *Методи:* аналіз, синтез, класифікація, узагальнення психолого-педагогічної літератури для з'ясування сутності понять, обґрунтування їхнього змісту; аналіз нормативно-правових документів опитування, спостереження, узагальнення, висновування. *Результати.* Висвітлено обґрунтованість, специфіку оновлення програмного забезпечення, роль концептуальних засад, теоретико-методологічних аспектів, наукових результатів фундаментальних досліджень Інституту у сфері спеціальної та інклюзивної педагогіки, що враховано під час розроблення обов'язкових і вибіркових дисциплін програми. *Висновки.* Зміст програми, теоретичні і методологічні основи розкрито з урахуванням євроінтеграційних чинників, результатів фундаментальних досліджень наукової установи за останні п'ять років, забезпечено модульними складовими. З урахуванням специфіки особливих освітніх потреб розширено діапазон значень, можливостей, пізнання, ресурсів, авторських технологій тощо і в умовах спеціального, інклюзивного навчання, і в соціальному житті громад, розкрито адаптивний, вмотивований потенціал професійної підготовки здобувачів третього рівня, який застосовуватиметься у

змінених умовах суспільних викликів. Переосмислено місію наукової установи, що здійснює підготовку третього рівня освіти, як провідника передових ідей, інформаційного ресурсу, чинника сучасних змін соціального середовища, застосування кращих світових практик розвитку освіти у суспільстві, покращення ефективності застосування принципів неперервної освіти.

Ключові слова: оновлення, програма, спеціальна педагогіка, стандарт освіти, наукова установа.

Abstract. In the context of ongoing military challenges, new societal demands are emerging for the training of professional specialists – agents of change – for various sectors of society, especially in the field of education, where attention to special educational needs must be ensured not from a deficit-based perspective, but through principles of accessibility, barrier-free inclusion, resource availability, social trust, support, and mutual assistance.

In this context, the professional training of third-level applicants in the speciality A6 Special Education (by specialisations) at the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine takes into account the current recommendations of the developed standards, updates its educational programmes, and increases the importance of social cohesion and social responsibility. *Purpose:* to substantiate and disclose the content of the draft educational and scientific program "Special Education" for professional training of applicants for the third level of education, taking into account monitoring by postgraduate students. *Methods:* analysis, synthesis, classification, generalisation of psychological and pedagogical literature to clarify the essence of concepts, substantiation of their content; analysis of regulatory documents, surveys, observations, generalisation, conclusions. *Results.* The justification, specifics of software updating, the role of conceptual principles, theoretical and methodological aspects, scientific results of fundamental research of the Institute in the field of special and inclusive pedagogy, which was taken into account when developing mandatory and elective disciplines of the program, are highlighted. *Conclusions.* Taking into account the specifics of special educational needs, the range of meanings, opportunities, knowledge, resources, technologies, etc. in the context of special, inclusive education and in the social life of communities has been expanded, and the adaptive, motivated potential of third-level professional training of applicants has been revealed, which will be used in the changed conditions of social challenges. The mission of the scientific institution providing training of the third level of education as a conductor of advanced ideas, an information resource, a factor of modern changes in the social environment, application of the best world practices of education development in society, improvement of the effectiveness of the application of the principles of continuous education is rethought.

Key words: renewal, programme, special pedagogy, education standard, scientific institution.

Актуальність. Сучасне розуміння інклюзивної ролі спеціальної освіти із допоміжного статусу трансформується у статус ресурсу розвитку суспільства, провідної суспільно затребуваної сфери оптимізації підготовки кадрів як фахівців на місцях (закладах, громадах, організаціях різних рівнів). Здобувачі освіти третього рівня є і цільовою аудиторією аспірантів, і цільовою спільнотою, що потребує соціально-психологічної підтримки, і потенційними ресурсами професійного досвіду, і потенційними агентами змін, які тут і зараз надають освітні послуги, долають соціально-психологічні наслідки воєнного стану в країні. Власне, соціальний запит на реагування на освітньо-соціальні виклики, адекватне сприйняття змін, моніторингу, формування відповідних професійних компетентностей в аспірантів, стратегій їхнього пізнання, дій, критичного мислення, підвищення ресурсів спроможності, гуртування за оновленим змістом – необхідні кроки планування професійної компетентності, проектування освітньо-наукової програми [1], обов'язкових і вибіркової дисциплін, які б формували необхідні знання, вміння і навички. Роль наукової установи в цьому процесі є пріоритетною, оскільки вона не лише забезпечує процес фахового навчання, а й здійснює моніторинг доступності, безбар'єрності, якості знань, тут презентуються наукові результати фундаментальної і прикладної тематики.

Мета – обґрунтувати і розкрити зміст проекту освітньо-наукової програми «Спеціальна освіта» професійної підготовки здобувачів III рівня освіти з урахуванням моніторингу.

Методи: аналіз, синтез, класифікація, узагальнення психолого-педагогічної літератури для з'ясування сутності понять, обґрунтування їхнього змісту; аналіз нормативно-правових документів опитування, спостереження, узагальнення, висновування.

Огляд літератури. Професійній підготовці фахівців третього рівня присвячено праці у різних сферах знання навіть в умовах війни (В. Кремень, В. Луговий, О. Топузов, В. Панок, Л. Прохоренко та ін.), ключові позиції

відображено у розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки [2–6]. До формування професійних компетентностей зверталися В. Кремень, Н. Ничкало, В. Лозовецька та ін., у працях яких термін «професійна компетентність» розуміється як сформованість у здобувачів освіти вміння міркувати й здійснювати оцінку різноманітним професійним ситуаціям та проблемам; їх творчий характер мислення, прояв ініціативи під час виконання поставлених завдань; усвідомлення розуміння відповідальності за результати власної діяльності [7].

На думку провідних фахівців (Ю. Бойчук, В. Бондар, О. Боряк, В. Гладуш, Т. Дегтяренко, В. Засенко, С. Миронова, Н. Пахомова, І. Попович, Л. Прохоренко, М. Супрун та ін.), вагомою є проблема підготовки здобувачів освіти у реальних умовах життя до майбутньої фахової діяльності з урахуванням здібностей, можливостей, систематичного моніторингу, цифровізації навчального процесу. Роль досвідчених викладачів під час підготовки фахівців, які б володіти високим рівнем професійної компетентності, здатних забезпечити необхідну спеціальну, системну, теоретичну та практичну підготовку здобувачів і враховують їхні потреби, досліджувалася у працях І. Беха, Е. Данілавічюте, В. Кобильченка, Н. Лещій, І. Омельченко, Н. Пахомової, Л. Прохоренко, М. Супруна, О. Чеботарьової, С. Федоренко, М. Шеремет та інших.

Результати. Наша діяльність за проектом ОНП розпочалася з етапу підготовки ключових ідей, визначення мети, загального моніторингу доступності, безбар'єрності, якості знань аспірантів перших і других курсів підготовки (різних за соціальним, гендерним, професійним, віковим, мобільним, станом здоров'я, статусом), оновлення програм.

Кажуть, що можливості зростання визначаються власне освітою у критеріях доступності, безбар'єрності, якості, реагуванні на сучасні виклики, врахуванні принципів сталого розвитку, забезпечення природних прав у постмодерністському суспільстві [8, 9]. Положення Освіти 4.0 (унікальна можливість оновити програми, використати потенціал цифрових технологій, забезпечити ефективну підготовку молодих і старших людей, готових до змін)

переосмислює професійну підготовку за ОНП як інклюзивний досвід, що триває впродовж усього життя. У таких умовах відповідальність за розвиток необхідних умінь і навичок покладається на здобувача, його індивідуальну траєкторію творчого розвитку, накопичення вмінь, опанування навичок розв'язання проблем, адаптивності, співпраці, реалізації можливостей для досягнення успіху, а викладачі виступають у ролі фасилітаторів.

Творчою групою розробників (С. Кульбіда, В. Засенко, О. Чеботарьова, С. Литовченко, І. Гладченко, В. Жук, К. Довгопола, А. Лапін, Н. Ярмола) проаналізовано ситуацію з реальною необхідністю розвитку нових умінь самоуправління з використанням активного навчання і розвитку м'яких навичок Освіти 4.0, які знадобляться здобувачам і сьогодні, і завтра. Звертаючи увагу на стимулювання подальшого розвитку нинішніх аспірантів визначено головні аспекти-інновації Освіти 4.0:

- незалежність від часу (будь-коли) та простору (будь-де) завдяки новим інтерактивним засобам навчання;
- формування індивідуальної освітньої траєкторії в аспірантурі у власному темпі з можливістю отримувати компетентнісні знання, уміння, навички, адаптовані до здібностей, удосконалювати і покращувати їх, бути відповідальним(ою);
- навчання на основі проєктів, яке вчить цінувати час (керувати ним), співпрацювати самостійно і у команді;
- залучення здобувачів до моніторингу навчального процесу, що відповідає актуальним потребам, їхній рефлексії з результатом оцінювання всього періоду навчання, а не одного іспиту;
- наставництво викладачів, як зміна «фокусу з викладання, передачі (транслявання) знань на активне залучення здобувача (здобувачів) у процес навчання з широким застосуванням цифрових технологій [10, 11];
- врахування психоемоційної стабільності особистості здобувача (здобувачів) в період суспільних трансформацій [12].

Також нами враховано і методологічні аспекти освітньо-наукової діяльності зі спеціальності А6 Спеціальна педагогіка (за спеціалізаціями), які

забезпечуватимуться багатоаспектними фундаментальними дослідженими феноменами (адаптивної освітньої траєкторії, безбар'єрності, глухоти, доступності, інклюзивності, комунікативної діяльності, нейрологопедії, особливих освітніх потреб, резильєнтності, соціокультурності, стресостійкості, сурдознавства, української жестової мови та ін.) за останні п'ять років.

Розробку концептуальних засад освітнього ландшафту освіти осіб з особливими освітніми потребами (ЗСО, ІРЦ, закладів інклюзивного навчання) детерміновано соціально-педагогічними викликами, забезпеченням прав, визначенням можливостей, а не обмежень ресурсів компенсаторного розвитку, збереження безпеки, згуртування, представлено у широкій палітрі законодавчої державної політики стратегічного і тактичного значення (закони України «Про дошкільну освіту», 2024, «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», 2025; Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання, 2024; низка положень, аналітичних матеріалів МОН України) [13].

У 2021 році в українській освіті впроваджено нові підходи до визначення особливих освітніх потреб дитини та забезпечення необхідного рівня підтримки в закладі освіти: введено поняття «освітні труднощі», розроблено підходи до визначення категорій (типів) освітніх труднощів у дітей з ООП, які можуть мати різний ступінь прояву (від легкого до найтяжчого) та зумовлюють необхідність відповідного рівня підтримки. В основі новацій – сучасний підхід до розуміння особливих освітніх потреб – Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) / International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Відповідно до МКФ концепція інвалідності охоплює біологічні, психологічні та соціальні компоненти, підкреслює «динамічну взаємодію між індивідом та навколишнім середовищем».

Освітні інновації та сучасні виклики актуалізують необхідність внесення означеної тематики до програми підготовки докторів філософії зі спеціальності А 6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) і на основі розроблення єдиної стратегії освіти для осіб з особливими освітніми потребами, як зміцнення ціннісного вектору освіти, врахування нинішньої ситуації, убезпечення від

соціально-психологічних викликів, збереження психологічного ресурсу стійкості, забезпеченості, а не виживання.

Наукові результати фундаментальних і прикладних досліджень у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, розробка нормативно правових основ, впровадження інноваційних освітніх практик в складних умовах соціокультурних викликів воєнного стану враховано у напрямі фахової підготовки означеного проєкту ОНП.

Тому ключовими ідеями проєкту освітньо-наукової програми «Спеціальна педагогіка» є:

а) методологічне осмислення та формулювання провідних потреб розвитку спеціальної освіти у проблематиці фундаментальних досліджень сучасної соціокультурної реальності в умовах існуючих реальних викликів (демографічної ситуації й статистики загалом, осіб з особливими освітніми потребами, осіб з інвалідністю зокрема; позиціонування інклюзивної і спеціальної освіти, недопреставленість останніх у нормативному-правовому полі; зміни освітнього ландшафту в умовах воєнного стану, затребуваність і потреби в кваліфікованих фахівцях галузі тощо);

б) підсилення зв'язку освіти і суспільства у питаннях здійснення відповідальності суб'єктів за підготовку професійних кадрів на третьому рівні акредитації:

в) врахування і реалізація положень сучасного законодавчого поля «Освіта 4.0», стандартів вищої освіти під час підготовки докторів філософії, методологічних засад, феноменів, стратегій спеціального й інклюзивного навчання, концепцій та ін.;

г) позиціонування науково-дослідницького, навчально-методичного ресурсу Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (сім наукових відділів, консультативно-тренінговий центр, Рада молодих вчених, аспірантура і докторантура, два фахові видання категорії Б – «Особлива дитина: навчання і виховання», «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови» зі спеціальностей 016 і 053, разові вчені ради із захисту докторів філософії, дві спеціалізовані вчені ради із захисту докторських

дисертацій) як ресурсу всеукраїнського рівня у фаховому зростанні, поширенні, розповсюдженні наукових результатів, затребуваності фахової компетентності і оцінки, механізму запуску майбутньої соціальної змінної вмотивованого прогнозування й проектування інклюзивної ролі спеціальної освіти, що закладає надійний фундамент вже сьогодні.

Основною метою освітньо-наукової діяльності зі спеціальності А6 Спеціальна педагогіка (за спеціалізаціями) Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти (доктор філософії) є підготовка висококваліфікованих фахівців (науково-педагогічних працівників) спеціальної та інклюзивної освіти для забезпечення ефективного наукового і прогресивного розвитку України, на основі органічного поєднання освітньо-наукового, дослідницького та інноваційного процесів шляхом залучення талановитого покоління молоді до науково-дослідної роботи, інноваційної та викладацької діяльності.

Таке бачення мети зумовило і різноплановість поставлених у проєкті пошукових завдань, що потребує застосування комплексу міждисциплінарних підходів (аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, системний, синергетичний, психолінгвосинергетичний, когнітивний, особистісно зорієнтований, соціокультурний, функціональний та ін.). Свого часу компетентнісний підхід, закріплений в Болонській декларації, став рішенням проблеми якості освіти, реалізація якого сприяє досягненню конкретизованих цілей – підготовці фахівців з високим рівнем готовності до фахової діяльності, здатних до виконання своїх функціональних обов'язків з урахуванням загальноприйнятих світових стандартів, готових до саморозвитку, систематичного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Досягнуто певної міждисциплінарності самої проєктної команди викладачів-фахівців (докторів і кандидатів наук з відповідної галузі знань 13.00.03 – корекційна педагогіка і 19.00.08 – спеціальна психологія), за плечима

котрих достатній науково-педагогічний стаж (від 10 до 35 років), досвід викладання фахових і вибіркових дисциплін (96,1%).

Зокрема, використовуватиметься творчий потенціал системи авторських концептуальних позицій, технологій, методик (О. Бабяк, О. Вовченко, Е. Данілавичюте, К. Довгопола, І. Гладченко, В. Жук, А. Колупаєва, С. Кульбіда, А. Лапін, С. Литовченко, І. Омельченко, І. Попович, Л. Прохоренко, Ю. Рібцун, О. Таранченко, О. Чеботарьова, Н. Ярмола та ін.) під час надання освітніх послуг особам з особливими освітніми потребами (ООП), спроможності їхнього використання (підручничо-, посібникотворення) в освітній та соціальній сфері.

У блок дисциплін професійної підготовки навчального плану 2025–2026 року введено нову дисципліну «Теоретичні і методологічні основи сучасної спеціальної педагогіки» (С. Кульбіда, Е. Данілавичюте, В. Кобильченко, С. Литовченко, О. Чеботарьова, Н. Ярмола), що значно підсилить компетентнісну складову в опануванні ключових напрямів обраної спеціальності [14].

Серед пропозицій під час моніторингу доступності озвучено низку питань щодо розширення інноваційного та практичного контексту освітніх компонентів, зокрема:

а) інтеграція тематики безбар'єрності (не лише аспектів фізичного облаштування, а й інформаційного, ресурсного врахування), що надасть можливість забезпечити сталість і послідовність у досягненні мети;

б) поширення досвіду активних практик створення середовища безбар'єрності – масштабування принципів доступності, можливості презентування свого власного досвіду (організації, громаді, закладі та ін.);

в) долучення і обговорення думок лідерів різних середовищ, презентування їх на вищі рівні прийняття рішень (зокрема, щодо ускладнення процедури вступних іспитів в аспірантуру, умови публікації у скопусних виданнях та ін.);

г) врахування основних положень сучасної нормативно-правової бази з питань охорони психічного здоров'я, адаптивності, стресостійкості та ін.;

д) надання консультативної допомоги у визначенні напрямів професійного зростання [15].

Моніторинг якості знань перевірено шляхом оцінювання на іспитах (заліках), у публікаціях здобувачів. Більшість – 56,9 % – мають фахові статті (1–2) з теоретичних аспектів тематичної проблематики вже на першому і другому курсі, водночас здобувачі третього і четвертого курсів повністю закривають позиції обов’язкових трьох фахових статей (25,4 %), чотирьох і більше (49,2 %) з висвітленням експериментальної складової (діагностичної, формувальної, контрольної) досліджень. На жаль, деяка незначна частина аспірантської спільноти через об’єктивні причини воєнного часу не доходить до фінішної прямої, що унеможлиблює здобуття ступеня доктора філософії за обраною темою відповідної спеціальності за чотирирічний термін.

Переважну частину пропозицій було враховано у змісті оновлених і нових програм (загальних і вибіркового дисциплін), з нового навчального року забезпечуватиметься в інтерактивних комунікаціях «викладач – здобувач», «викладач – здобувачі», про що зазначено у спільній нараді викладачів, здобувачів, стейкхолдерів і керівників ЗО. Важливим підсумком стала домовленість про співпрацю між усіма учасниками проєкту ОНП, предметного відображення ключових аспектів сучасної методології наскрізно у всіх блоках дисциплін [14].

Обов’язковий етап оцінювання та моніторингу дав можливість застосовувати системний, когнітивний, особистісно зорієнтований підходи до ефективного впровадження проєкту ОНП на етапі затвердження.

Обґрунтування спроможності виконання проєкту суб’єктами навчального процесу наукової установи засвідчено Гарантом програми, членами робочої групи, адже основні виконавці проєкту мають достатній досвід у галузі спеціальної, інклюзивної педагогіки, були авторами концептуальних положень сучасної методології.

В підготовці проєкту освітньо-наукової програми «Спеціальна педагогіка» за обраною спеціальністю команда лідерів Інституту враховувала досвід Консультативно-тренінгового центру (керівник – кандидат психологічних наук О. Бабяк), який діє в науковій установі понад десять років. Професійна діяльність фахівців-консультантів ґрунтується на закладених цінностях

різноманітності, інклюзивності, доступності, безбар'єрності, збереженні психічного здоров'я, поважається ідентичність будь-якої особи незалежно від віку, статі, мобільності, соціального статусу.

Висновки. Можливості зростання аспірантів Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України визначаються у критеріях якості, доступності, безбар'єрності, реагуванні на сучасні виклики. Оновлена проєктна ОНП, як модель, підсилює зв'язок освіти і суспільства, соціальної відповідальності і суб'єктів-фасилітаторів, які готують професійні кадри на третьому рівні акредитації, і суб'єктів-здобувачів, агентів змін у найближчій перспективі професійної діяльності спеціальної та інклюзивної освіти.

У змісті проєкту ОНП розкрито адаптивний, вмотивований потенціал професійної підготовки здобувачів третього рівня, який застосовуватиметься у змінених умовах суспільних викликів, визначено ключові ідеї, мету, концептуальні підходи. Теоретичні і методологічні основи розкрито з урахуванням Освіти 4.0, результатів фундаментальних досліджень наукової установи за останні роки, побажань здобувачів за результатами моніторингу, забезпечено модульними складовими обов'язкових професійних програм.

З урахуванням специфіки особливих потреб різних категорій, в тому числі й освітніх, у змісті основних і вибіркових програм розширено діапазон значень, можливостей, пізнання, ресурсів, технологій тощо, важливих і необхідних в умовах соціально вразливих викликів спеціального, інклюзивного навчання і в соціальному житті громад.

Переосмислено місію наукової установи – Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, що здійснює підготовку третього рівня освіти, як провідника передових ідей, інформаційного ресурсу, чинника сучасних змін соціального середовища, застосування кращих авторських технологій, практик розвитку доступної освіти у суспільстві, покращення ефективності дієвих принципів неперервної освіти, механізму запуску майбутнього освітньо-інклюзивної змінної вмотивованого прогнозування, закладенні надійного фундаменту вже сьогодні.

Подальшими кроками є здійснення організаційно-координаційних функцій щодо забезпечення ОНП необхідними інформаційними ресурсами, навчально-методичними матеріалами, устаткуванням, обладнанням, цифровізацією та координація заходів, спрямованих на просування ОНП на ринку освітніх послуг відповідно до потреб здобувачів спеціальності А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями), як надійних агентів змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Спеціальна педагогіка : *освітньо-наукова програма* (проект) для третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії) А Освіта А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями). (2025). Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 18 с.
2. Кремень, В. (2023). Освіта в Україні не піддається війні. *Європейський журнал освіти*. Том 58. С. 538–541. <https://doi.org/10.1111/ejed.12597>
3. Кремень, В.Г. (2025). Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2024 році та завдання на 2025 рік: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 4 квітня 2025 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 7(1), 1–19. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7115>
4. Прохоренко, Л.І. (2022). Обдарованість як асинхронний розвиток дітей з особливими освітніми потребами. *Insight: Психологічні виміри суспільства*, (8), 111–123. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-8-8>
5. Прохоренко, Л.І. (2025). Діяльність Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України у 2024 році: ключові здобутки та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. Т.1. В.7. С.1–9. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7118>
6. Міністерство освіти і науки України (2020). Стратегія розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
7. Професійна компетентність. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В.Г. Кремень. (2008). Київ : Юрінком Інтер. 1040 с.
8. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings*. Vol. 13, is. 1. P. 186–197. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>
9. Литовченко, С., Кульбіда, С., Жук, В., Таранченко, О., Вовченко, О., Литвинова, В., Рибак, О., & Міськов, Г. (2024). Забезпечення безбар'єрності в освітньому процесі для дітей з

порушеннями слуху. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 116(4), 29–44.

<https://doi.org/10.33189/ectu.v11i2.194>

10. Yaremchuk, N., Sirant, N., Lozynska, S., Zavatska, N., & Boyaryn, L. (2024). Life tasks and value orientations of future teachers in the digital educational environment. *Amazonia Investiga*. T. 13(75). С. 156–166. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.13>

11. Popovych, I., Yaremchuk, N., Yakovleva, S., Kariyev, A., Sadykova, A., & Kulbida, S. (2024). Research on the Types of Future Teachers' Self-Realization Under Conditions of a Digital Educational Environment. *Journal of Education Culture and Society*, 15(1), 435–451. <https://doi.org/10.15503/jecs2024.1.435.451>

12. Раєвська, Я., Кульбіда, С., Лавлінський, Р., & Сениця Н. (2025). Психоемоційна стабільність особистості в період суспільних трансформацій. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. No 13. С. 519–543. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2025-13-21>

13. Бабяк, О.О., Вовченко, О.А., Гладченко, І.В., Данілавічюте, Е.А., Довгопола, К.С., Жук, В.В., Кульбіда, С.В., Легкий, О.М., Литвинова, В.В., Литовченко, С.В., Литовченко, В.П., Міськов, Г.В., Рибак, О.А., Таранченко, О.М., & Чеботарьова, О.В. (2024). Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: *аналітичні матеріали* для МОН України / за заг. ред. Л.І.Прохоренко, В.В.Засенка, Н.А.Ярмоли. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 77 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742529>

14. Теоретичні і методологічні основи сучасної спеціальної педагогіки: *силабус* дисципліни професійної підготовки з освітньої програми «Спеціальна педагогіка» (спеціальності: А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями), С4 Психологія, ступінь – доктор філософії). (2025). Укл.: Кульбіда С.В., Данілавічюте Е.А., Кобильченко В.В., Литовченко С.В., Чеботарьова О.В., Ярмола Н.А. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 20 с. <https://ispukr.org.ua>

15. Дбаємо про якість освітньо-наукових програм! 16 квітня 2025 року <https://ispukr.org.ua/?p=13087>

REFERENCES

1. Spetsialna pedahohika : *osvitno-naukova prohrama* (proiekt) dlia tretoho osvitno-naukovoho rivnia vyshchoi osvity (doktor filosofii) A Osvita A6 Spetsialna osvita (za spetsializatsiiamy) [Special pedagogy: educational and scientific program (project) for the third educational and scientific level of higher education (Doctor of Philosophy) A Education A6 Special education (by specialization)]. (2025). Kyiv: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 18 s. [in Ukrainian].

2. Kremen, V. (2023). Osvita v Ukraini ne piddaietsia viini [Education in Ukraine is not subject to war]. *Yevropeyskyi zhurnal osvity. Tom 58*. S. 538–541. <https://doi.org/10.1111/ejed.12597> [in Ukrainian].
3. Kremen V.H. (2025). Pro diialnist Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy u 2024 rotsi ta zavdannya na 2025 rik: Naukova dopovid zahalnym zboram NAPN Ukrainy 4 kvitnia 2025 r. [On the activities of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine in 2024 and tasks for 2025: Scientific report to the general meeting of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on April 4, 2025.]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 7(1), 1–19. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7115> [in Ukrainian].
4. Prokhorenko, L.I. (2022). Obdarovanist yak asynkhronnyi rozvytok ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Giftedness as asynchronous development of children with special educational needs]. *Insight: Psykholohichni vymiry suspilstva*, (8), 111–123. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-8-8> [in Ukrainian].
5. Prokhorenko, L.I. (2025). Diialnist Instytutu spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy u 2024 rotsi: kliuchovi zdobutky ta perspektyvy rozvytku [Activities of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2024: key achievements and development prospects]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. T.1. V.7*. S.1–9. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7118> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity na 2021–2031 roky [Ministry of Education and Science of Ukraine (2020). Strategy for the Development of Higher Education for 2021–2031]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].
7. Profesiina kompetentnist. Entsyklopediia osvity [Professional competence. Encyclopedia of education]. / Akad. ped. nauk Ukrainy ; holov. red. V.H. Kremen. (2008). Kyiv : Yurinkom Inter. 1040 s. [in Ukrainian].
8. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings. Vol. 13, is. 1*. P. 186–197. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>. [in English].
9. Lytovchenko, S., Kulbida, S., Zhuk, V., Taranchenko, O., Vovchenko, O., Lytvynova, V., Rybak, O., & Miskov, H. (2024). Zabezpechennia bezbariernosti v osvitnomu protsesi dlia ditei z porushenniamy slukhu [Ensuring barrier-free education for children with hearing impairments]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 116(4), 29–44. <https://doi.org/10.33189/ectu.v11i4.194> [in Ukrainian].

10. Iaremchuk N., Sirant N., Lozynska S., Zavatska N., & Boiaryn L. (2024). Zhyttievi zavdannia ta tsinnisni oriientsii maibutnikh uchyteliv v umovakh tsyfrovoho osvithnoho seredovyscha. *Amazonia Investiga*. 2024. T. 13(75). S. 156–166. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.13> [in English].
11. Popovych, I., Yaremchuk, N., Yakovleva, S., Kariyev, A., Sadykova, A., & Kulbida, S. (2024). Research on the Types of Future Teachers' Self-Realization Under Conditions of a Digital Educational Environment. *Journal of Education Culture and Society*, 15(1), 435–451. <https://doi.org/10.15503/jecs2024.1.435.451> <https://www.jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1619> [in English].
12. Raievska, Y., Kulbida, S., Lavlinsky, R., & Senytsia, N. (2025). Psycho-Emotional Stability of the Individual in the Period of Societal Transformations [Psycho-emotional stability of the individual during the period of social transformations]. *Insight: the psychological dimensions of society*, 13, 519–543. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2025-13-21> [in Ukrainian].
13. Babiak, O.O., Vovchenko, O.A., Hladchenko, I.V., Danilavichiutie, E.A., Dovhopola, K.S., Zhuk, V.V., Kulbida, S.V., Lehkyi, O.M., Lytvynova, V.V., Lytovchenko, S.V., Lytovchenko, V.P., Miskov, H.V., Rybak, O.A., Taranchenko, O.M., & Chebotarova, O.V. (2024). Zaprovadzhennia bezbariernosti osvithnikh posluh v zakladakh doshkilnoi ta zahalnoi serednoi osvity: analitychni materialy dlia MON Ukrainy [Introduction of barrier-free educational services in preschool and general secondary education institutions: *analytical materials* for the Ministry of Education and Science of Ukraine]. / za zah. red. L.I.Prokhorenko, V.V.Zasenska, N.A.Iarmoly. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 77 s. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742529> [in Ukrainian].
14. Teoretychni i metodolohichni osnovy suchasnoi spetsialnoi pedahohiky: sylabus dystsypliny profesiinoi pidhotovky z osvithnoi prohramy «Spetsialna pedahohika» (spetsialnosti: A6 Spetsialna osvita (za spetsializatsiiamy), S4 Psykholohiia, stupin – doktor filosofii) [Theoretical and methodological foundations of modern special pedagogy: syllabus of the professional training discipline from the educational program "Special Pedagogy" (specialties: A6 Special Education (by specialization), C4 Psychology, degree – Doctor of Philosophy)]. (2025). Ukl.: Kulbida S.V., Danilavichiutie E.A., Kobylchenko V.V., Lytovchenko S.V., Chebotarova O.V., Yarmola N.A. Kyiv: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 20 s. <https://ispukr.org.ua> [in Ukrainian].
15. Dbaemo pro yakist osvithno-naukovykh prohram! [We care about the quality of educational and scientific programs!]. 16 kvitnia 2025 roku <https://ispukr.org.ua/?p=13087> [in Ukrainian].